

סדר השלמות ששה סדרי משנה

בלימוד

חק לישראל

עם חלוקה לשנה או שנתיים

יו"ל ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"

מהדורת גאלד בעריגער

©
כל הזכויות שמורות
לממלכת התורה "עוז והדר"
Rabbi Y. Leifer
8 Truman Ave.
New Square, N.Y. 10977

היות ומושקע במהדורה חדשה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית מספר זה, וכן אין לתרגם או לאכסן במחשב או לקלוט בכל דרך שהיא כל חלק שהוא מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס ובהוספות. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

הארות והערות יתקבלו בברכה
פקס: 03-5423180
office@oz-vehadar.com

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

באירופה:	באר"ב:	בארץ ישראל:
tel. 44-191-430-0333	tel. (718) 437-0054	טל. 02-9924603
fax. 44-191-430-0555	fax. (718) 437-3514	פקס. 03-5435884

עיצוב כריכה ושערות:
נ. ויסקופף

בראשית ליום ראשון

רע"ב

מעשרות (פ"א מ"א)

רע"ב

אוכל, זרעך, המיוחד לך פרט להפקר שאין לו צעלים מיוחדים, זרעך דבר שזרעים אותו ומלממת, פרט לכמהין ופטירות שאין מרעות: כֹּל שֶׁתְּחַלְתּוּ אוֹכְלוֹ וְסוּפוֹ אוֹכְלוֹ. כגון ירקות, שמד כשהן גדלים ראויין לאכילה, ומשמרין אותו עד שיגדל ויוסיף אוכל: חייב קטן וגדול. שהרי ראויין לאכילה צין גדולים צין קטנים: וכל שאין תחלתו אוכל. כגון מיני פירות: אינו חייב עד שיעשה אוכל. דכמיז (ויקרא מ ב) מרע הארץ

א (א) כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל. למעוטי סטים שקורין צערזי ני"ל, וקוצה שקורין צערזי אלענפוזר, שאלו אינן אוכל אע"פ שהן נאכלים ע"י הדחק, ואינם חייבים במעשרות: ונשמר. למעוטי הפקר שאין לו צעלים ששמרנו: וגדולין

מעשרות

בראשית - ליום ראשון

פרק א א פלל אמרו במעשרות, כל

שהוא אכל, ונשמר, וגדוליו

מן הארץ, חייב במעשרות. ועוד פלל אחר

אמרו, כל שתחלתו אכל וסופו אכל, אף על פי שהוא שומרו להוסיף אכל, חייב קטן וגדול. וכל שאין תחלתו אכל אכל סופו אכל, אינו חייב עד שיעשה אכל:

ביאור המשנה

פרק א

בפרק זה יבואר איזה מיני פירות חייבים בתרומות ומעשרות, וכן מה היא עונת המעשרות של מינים שונים שבה הם ראויים למעשר, ומהו גמר מלאכתם שעל ידו הם מתחייבים במעשר ונאסרים משום טבל:

משנה א

המשנה מבארת מה הם מיני הפירות החייבים במעשר:

כָּל־אֲמָרוֹ חֲכָמִים בְּמַעֲשֵׂרוֹת, כֹּל מִן שְׂהוּא אֹכְלוֹ - שנאכל כדרך אכילה שלא על ידי הדחק, כגון זרעי 'סטים' ו'קוצה' ששיקר תכליתם היא לעשות מהם צבע, אך הם ראויים גם לאכילה, וכן הוא פרי שגִּשְׁמַרְךָ על ידי בעליו ולא הפקירו קודם גמר מלאכתו, וכן גְּדוּלָיו מִן הָאָרֶץ - שהוא צומח מן הארץ, חייב במעשרות. אך פירות שנאכלים רק על ידי הדחק, או פירות שהיו הפקר קודם שנגמרה מלאכתם [ואף אם בזמן גמר מלאכתם כבר זכה בהם אדם], או כמהין ופטירות שאינם יונקים מן הארץ, פטורים ממעשרות. שכן נאמר (דברים יד כג) 'עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת יְרֻעֶךָ הַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה שְׂנֵה שְׂנֵה'. ודרשו חכמים מ'תבואה', שדווקא דבר שהוא אוכל כתבואה חייב במעשרות, ומ'זרעך' דרשו שדווקא דבר שהוא מיוחד לך ואינו הפקר חייב, וכן שדווקא בדבר שנזרע ומצמיח חייב, ולא דבר שאין גידולו מן הארץ.

המשנה מביאה כלל נוסף בחיוב מעשרות:

וְעוֹד כָּל־אֲחֵר אֲמָרוֹ חֲכָמִים בְּמַעֲשֵׂר, כֹּל מִן שְׂתַחֲלָתוֹ אֹכְלוֹ - שגם בתחילת גידולו הוא ראוי לאכילה, וסוּפוֹ אֹכְלוֹ - וגם בסוף גידולו הוא ראוי לאכילה, כגון ירק הראוי לאכילה בין בקטנותו ובין בגדלותו, אף על פי שְׂהוּא [-הבעלים] שוּמְרוֹ מחובר לקרקע ועדיין אינו מלקטו לפי שהוא רוצה להוסיף בו אוכל על ידי שיגדל יותר, הרי הוא חייב במעשרות, בין אם נלקט כשהוא קטן ובין אם נלקט כשהוא גדול. ואלו כֹּל מִן שְׂאִין תְּחִלָּתוֹ אֹכְלוֹ, כגון פרי שאינו ראוי לאכילה בקטנותו, אֹכְלוֹ סוּפוֹ [-בסוף גידולו] הוא אֹכְלוֹ, אינו חייב במעשרות עד שיעשה אֹכְלוֹ

מסכת מעשרות

פירות ארץ ישראל חייבים בהפרשת תרומות ומעשרות. תחילה מפרישים מהם תרומה גדולה ונותנים אותה לכהן, ולאחריה מעשר ראשון ללוי, וממנו מפריש הלוי תרומת מעשר ונותנה לכהן. לאחר מכן מפרישים מעשר שני [בשנה הראשונה והשניה ורביעית והחמישית של השמיטה] שנאכל בירושלים על ידי הבעלים, או מעשר עני [בשנה השלישית והשישית של השמיטה] שניתן לעניים, ועד שלא הופרשו כל אלו, הפירות אסורים באכילה משום איסור טבל.

יש אומרים שדווקא תבואה ויין ושמן חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה, שכן נאמר בתרומה (דברים יד טז). 'אֲשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֻשְׁךָ וְיִצְמֶרְךָ וְגו' תִּתְּנוּ לוֹ', אבל שאר הפירות אינם חייבים אלא מדרבנן. ויש אומרים, שכל פירות האילן חייבים מן התורה. אבל ירקות לדברי הכל אינם חייבים אלא מדרבנן.

זמן חלות חיוב הפרשה ואיסור טבל הוא בגמר מלאכת הפירות, שכן נאמר (דברים יד נג) 'מִעֲשֵׂר דְגָנְךָ', ומכאן דרשו שחיוב מעשר [וכן תרומה] חל רק לאחר שנעשה בתבואה 'דיגון', כלומר, מירוח [-החלקת] ערימת התבואה בגורן, שהוא גמר מלאכתה.

כמו כן שנינו במסכת בבא מציעא (פג.), שאין הפירות מתחייבים בתרומות ומעשרות עד שיראו את פני [-פתח] הבית, שנאמר (דברים יז יג) 'בְּעֲרַתִּי הַקֶּדֶשׁ מִן הַבַּיִת' [כן היא שיטת רבי ינאי שם, אך לדעת רבי יוחנן (צ"ג טז) אף ראיית פני החצר מחייבת במעשרות].

מן התורה הפירות מותרים לגמרי עד גמר מלאכתם וראייתם את פני הבית, אך מדרבנן אכילת קבע קובעת את הפירות לחיוב מעשר, ואסור לאכול מהם אכילת קבע ללא מעשר. וכן תיקנו חכמים שעל ידי דברים מסוימים נוספים נקבעים הפירות לחיוב מעשר אף ללא התנאים האמורים.

כל האמור לעיל הוא לענין חיוב ההפרשה ואיסור טבל, אך גם קודם זמן חלות החיוב והאיסור אפשר להפריש תרומות ומעשרות, משעה שראויים הפירות לאכילה, והיא הקרויה 'עונת המעשרות'.

במסכת זו יבוארו כל פרטי הדינים האמורים, ואף שהם מוזכרים במשנה לענין מעשרות, הדברים אמורים גם לענין תרומה:

לשנתיים
בראשית יום א
שנה-א

בראשית ליום ראשון

רע"ב

מעשרות (פ"א מ"ב - מ"ג)

רע"ב

מפרי העץ, עד שיגדל ויעשה פרי: (ב) מאימתי הפירות חייבים במעשרות. דמלתן אינן אוכל ונריך ליתן שיעור לכל פרי ופרי מאימתי יגיע זמנו להיות ראוי לאכילה: משיבחי'ו. תחילת שולס קרוי צחל, ודוגמא לזו תחילת ימי הנעורים צאה קרוי צחל, ומפרש צמרל (גד מ). משילצין ראשיה זהו המחלת שולס: האבשים. מין ממני הענבים הרעים, כמו ויעש צאשים (שעה ה ג): משהבאישו. שנתצטלו כל כך עד שהחלניס שצפניס נראים מצחן מצחן הקליפה. ואשכול שיש צו גרירי אחד שהגיע לשיעור זה הוא כולו חצור למעשרות: והאוג. אינן שפירותיו אדומים, וקורין לו צלע"ו קורניאלו"י: והתותים. צערי מורל"ש: משימוס.

מפרי העץ, עד שיגדל ויעשה פרי: (ב) מאימתי הפירות חייבים במעשרות. דמלתן אינן אוכל ונריך ליתן שיעור לכל פרי ופרי מאימתי יגיע זמנו להיות ראוי לאכילה: משיבחי'ו. תחילת שולס קרוי צחל, ודוגמא לזו תחילת ימי הנעורים צאה קרוי צחל, ומפרש צמרל (גד מ). משילצין ראשיה זהו המחלת שולס: האבשים. מין ממני הענבים הרעים, כמו ויעש צאשים (שעה ה ג): משהבאישו. שנתצטלו כל כך עד שהחלניס שצפניס נראים מצחן מצחן הקליפה. ואשכול שיש צו גרירי אחד שהגיע לשיעור זה הוא כולו חצור למעשרות: והאוג. אינן שפירותיו אדומים, וקורין לו צלע"ו קורניאלו"י: והתותים. צערי מורל"ש: משימוס.

ב מאימתי הפירות חייבות במעשרות. התאנים, משיבחי'ו. הענבים והאבשים, משהבאישו. האוג והתותים, משיבחי'ו. וכל האדמים, משיבחי'ו. הרמונים, משימוס. התמרים, משיבחי'ו. שאור. האפרסקים, משיבחי'ו. גידים. האגוזים, משיבחי'ו. מגורה. רבי יהודה אומר, האגוזים והשקדים, משיבחי'ו. קלפה: ג החרובין, משיבחי'ו. וכל השחרים, משיבחי'ו. האגסים והקרסטומלין והפרישים והעזרדים, משיבחי'ו.

משיבחי'ו שאור. משיבחי'ו גידים. משיבחי'ו גידים אדומים: משיבחי'ו מגורה. משיבחי'ו האוכל מן הקליפה המיונה ויהיה האוכל כאלו מונח צמורה דהיינו אורז: משיבחי'ו קליפה. הקליפה הממונה הסמוכה לאוכל, ואינה נעשית אלא אחר גמר צול הפרי. ואין הלכה כר' יהודה: (ג) משיבחי'ו. משיבחי'ו זה נקודות שמורות, כי צמרל שולס הס ממחיליס להשחיר: וב"ש השחורים. כגון ענבי הדס וענבי סנה: אגסים. צערי אג"ס, וצלע"ו פירל"ש: קרוסטומלין. תפוחים קטנים אדומים לעפניס שקורין מלין: פרישין. קודוני"ש צלע"ו, וצערי ספרג"ל: עוזרדין. צערי

וערו"ד, וצלע"ו סורצ"ש: משיבחי'ו. פירות הללו צקטן מכוסים שערות דקות כמין נוטה, וכשמחילין להצטל נקרחים

לזו תחילת ימי הנעורים צאה קרוי צחל, ומפרש צמרל (גד מ). משילצין ראשיה זהו המחלת שולס: האבשים. מין ממני הענבים הרעים, כמו ויעש צאשים (שעה ה ג): משהבאישו. שנתצטלו כל כך עד שהחלניס שצפניס נראים מצחן מצחן הקליפה. ואשכול שיש צו גרירי אחד שהגיע לשיעור זה הוא כולו חצור למעשרות: והאוג. אינן שפירותיו אדומים, וקורין לו צלע"ו קורניאלו"י: והתותים. צערי מורל"ש: משימוס.

משיבחי'ו האוכל מתחת ידו. ואם הגיעה אפילו פרידה אחת של רמון לשיעור זה כל הרמון חייב במעשרות:

ביאור המשנה

מתחייבים במעשר משיבחי'ו שאור - משעה שיתנפחו לכדי שיעור שבו נראים בהם סדקים כשאור - בצק שהחמיץ. האפרסקים מתחייבים במעשר משיבחי'ו גידים - משעה שיבשילו לכדי שיעור שבו נראים בהם גידים אדומים. האגוזים מתחייבים משיבחי'ו מגורה - משעה שיפרד האוכל מהקליפה, ויעשה כמנוח במגורה - אוצר של תבואה. רבי יהודה אומר, האגוזים והשקדים מתחייבים משיבחי'ו קלפה - משעת עליהם קליפתם הפנימית הסמוכה לאוכל, שעולה עליהם רק לאחר שהפירות מבשילים וראויים לאכילה. יש אומרים שזמן החיוב בכל הפירות הוא בהבאת שליש מגידולם, וכל השיעורים שזכרו במשנה אינם אלא סימן לכך שכבר הביאו שליש. יש אומרים ששיעורים אלו אינם תלויים בהבאת שליש.

משנה ג

החרובין מתחייבים במעשרות משיבחי'ו - משעה שייראו בהם נקודות שחורות. וכן כל הפירות השחרים כגון ענבי הדס, זמן חיובם הוא משיבחי'ו - משייראו בהם נקודות שחורות. האגסים, והקרסטומלין - מין תפוחים קטנים, והפרישים - וחבושים, והעזרדים - ופירות עץ העוזרד, והם דומים לתפוחים קטנים, מתחייבים במעשרות משיבחי'ו - משעה שינשרו השערות הדקות שמכוסות

ראוי לאכילה, שכן נאמר במעשר שני (ויקרא מ ל) וְכָל מִצְרֵי הָאָרֶץ מִצְרֵי הָאָרֶץ מִפְּרֵי הָעֵץ, ומכאן דרשו, שאינו מתחייב עד שיגדל ויעשה פרי.

משנה ב

רוב פירות האילן אינם ראויים לאכילה בתחילת גידולם, ועל כן אינם מתחייבים מיד במעשרות, כמבואר במשנה הקודמת 'אינו חייב עד שיעשה אוכל'. המשנה מבארת מהו שיעור הגידול שבו נעשים הפירות ראויים לאכילה, לענין שיהיו ראויים להתעשר ולהיאסר מדרבנן באכילת קבע לאחר תלישתם, וכן לענין שיתחייבו במעשר ויאסרו לגמרי מן התורה משום טבל לאחר גמור מלאכתם וכניסתם לבית:

מאימתי הפירות נחשבים לאוכל והיבות במעשרות אם באים לאוכלם באכילת קבע, התאנים משיבחי'ו - משיתחילו להלבין. וזמן חיובם של הענבים והאבשים - מין ענבים גרועים] הוא משיבחי'ו - משהבשילו לכדי שיעור שבו נראים חרצניהם מבעד לקליפתם. ואם הגיע ענב אחד לשיעור זה כל האשכול מתחייב במעשרות. וזמן החיוב של האוג - פרי אדום הגדל ביערות, והתותים, משיבחי'ו - משעה שיעשו אדומים. וכן כל הפירות האדמים זמן חיובם הוא משיבחי'ו. זמן החיוב של הרמונים הוא משימוס - משעה שיתרככו גרעיניהם ויתמעכו תחת כף היד, ודי בכך שגרעין אחד יגיע לשיעור זה בכדי לחייב את כל הרמון במעשר. התמרים

בראשית ליום ראשון

רע"ב

מעשרות (פ"א מ"ג - מ"ה)

רע"ב

והמלפפונות, וצפירות האילן התפוחים והאחרונים, חייבים
 צין גדולים צין קטנים, לפי שחמלתן אוכל וסופן אוכל והן
 נאכלים צין גדולים צין קטנים: רבי שמעון פוטר את
 האתרוגין בקטנן. דצירא ליה שאין נאכלים קטנים,
 ולא הו' חמלתן אוכל. ואין
 הלכה כרבי שמעון: שקדים
 המרים. נאכלים בקטנן
 ואין נאכלים בגלן. ושקדים
 מתוקים איפכא: (ה) איזהו
 גרנן למעשרות. אימתי
 הוקצעו הפירות למעשר ואסור
 לאכול מהן עראי, כמו התבואה
 בגורן. שאף על פי שהגיעו
 הפירות לעונת המעשרות
 עדיין מותר לאכול מהן עראי
 עד שיהא גרנן למעשרות:
 משיפסקו. משינטל פיקס

מעט מעט, ובגמר צולס נופל הכל: התלתן משיצמח.
 משהיה נגמר צצולו עד שאס היו זורעים אותו היה
 לומת. וסימן לידע מתי הגיע לשיעור זה, נותן אותו לתוך
 המים וכל פרידה ששוקעת רוצה צמים צדוע שאס זרענה
 תלמית. ודרשין לה מדכמיז
 (דברים יד כג) עשר תעשר את
 כל תבואת זרעך, דבר שהוא
 נורע ומלמית: משיבנים
 ש"יש. שנתגדלו שליט ממה
 שעמדין להתגדל. אי נמי
 כשנא לערן ולסותן מוליא
 מהן עכשו שליט ממה שמויא
 כשנתשלו יפה: (ד) ובירק
 הקשואים [והדלועים]
 והאבטיחים. הכי קאמר
 ד' מיניס הללו צירק, שהן
 הקשואין והאבטיחים והדלועין

לשתיים
 בראשית יום ב
 שנה א

ביאור המשנה

ולהצמיח, ואין הפרי מתחייב במעשר אלא כשהוא מצמיח
 פירות אחרים, כמבואר לעיל (מ"ג) לענין תלתן. סוכה (ל:).

שני מיני שקדים הם, מרים ומתוקים. המרים ראויים לאכילה רק
 בקטנותם, לפני שנעשו מרים, אך בגדלותם אינם נאכלים מחמת
 מריחותם, ואילו המתוקים נעשים ראויים לאכילה רק בגדלותם.
 המשנה דנה בזמן חייבם של מינים אלו:

כל החיב בשקדים המרים פטור במתוקים -
 שקדים קטנים שחייבים במעשר כשהם מהמין המר,
 פטורים כשהם מהמין המתוק, לפי שרק המרים ראויים
 לאכילה בקטנותם, ולא המתוקים. וכל החיב במתוקים
 פטור במרים - ושקדים גדולים שחייבים במעשר כשהם
 מהמין המתוק, פטורים כשהם מהמין המר, לפי שרק
 המתוקים ראויים לאכילה בגדלותם, ולא המרים. [לדעת
 רבי יוסי אף שקדים מרים פטורים בקטנותם, לפי שעדיין
 אינם פרי. ויש אומרים בשיטתו, שאף שקדים מרים חייבים
 בגדלותם לפי שאפשר למתקם על ידי בישול. עירובין (סג:).

משנה ה

עד עתה דנה המשנה בעונת המעשרות, כלומר בשיעור הגידול שבו
 הפירות נעשים אוכל וראויים להתעשר, ונאסרים מדרבנן באכילת
 קבע ללא הפרשת תרומות ומעשרות. אולם עדיין אין הפירות
 מתחייבים במעשר מן התורה ונאסרים משום טבל אף באכילת
 עראי, אלא רק לאחר שנגמרה מלאכתם. המשנה מבארת מהו גמר
 המלאכה במיני ירקות שונים:

איזהו גרנן למעשרות - מה הוא גמר המלאכה של
 הירקות [והוא קרוי 'גרן'] על שם גמר מלאכת התבואה
 שהוא על ידי מירוחה בגורן] שבו נאסרים הירקות אף
 באכילת עראי, גמר מלאכת הקשואים והדלועים הוא
 משיפסקו - משינטל השיער [הנקרא 'פיקוס'] הצומח

אותם בתחילת גידולם. וכן כל הפירות הקבנים
 משיקררו. התלתן מתחייב משיצמח - משעה שזרעו
 יכולים להיזרע ולהצמיח פרי אחר. [בכדי להוודע האם
 הגיע התלתן לשיעור האמור משקיעים אותו במים, וכל
 גרעין שרובו שוקע במים בידוע שהוא ראוי להצמיח פרי
 אחר. מקור שיעור זה הוא ממה שנאמר (דברים יד כג) 'עשור
 תעשור את כל תבואת זרעך', ודרשו חכמים, שרק דבר
 שנזרע ומצמיח חייב במעשרות. ירושלמי]. התבואה
 והזיתים מתחייבים במעשרות משיבנים ש"יש -
 משעה שיגדלו שליט מכפי השיעור של סוף גידולם
 [במסכת ראש השנה (יג:) נלמד דין זה ממה שנאמר (ויקרא
 טו כג) 'ועשית את התבואה לשלש השנים', אל תיקרי
 'שלש' אלא 'שליש', ומכאן שקדושת שביעית בתבואה
 נקבעת לפי השנה שבה נגמר שליט גידולה. והוא הדין
 אף לחיוב מעשרות, שרק מאותה שעה יש לה דין תבואה
 וחייבת במעשר].

משנה ד

המשנה מביאה כמה מיני ירקות ופירות שמתחייבים
 במעשר מיד בתחילת גידולם:

ובירק - באיזה שיעור גידול מתחייבים הירקות
 במעשרות, הקשואים והדלועים והאבטיחים
 והמלפפונות, וכן התפוחים והאתרוגין בפירות האילן,
 כל מינים אלו קבנים בין שנתלשו כשהם גדולים ובין
 שנתלשו כשהם קטנים, לפי שמתחילת גידולם הם ראויים
 לאכילה, ושנינו לעיל (מ"ב) 'כל שתחילתו אוכל חייב קטן
 וגדול'. רבי שמעון פוטר את האתרוגין בקטנן - כשהם
 קטנים, לפי שאין דרך לאוכלם בקטנותם. [לדעת אביי, רבי
 שמעון פוטר משום שבקטנותם אינם ראויים להיזרע

בראשית ליום ראשון - שני

רע"ב

מעשרות (פ"א מ"ה - מ"ו)

רע"ב

שלהם, והוא שער הזומח צהן כשהן קטנים וכשנתצטלו כל זרכן נושר: משיעמיד ערימה. שיעשה מהן כרי: משישלק, שילוך לצטטיח כמו פיקוס לדלועים: מוקצה. לפי שאין עושים ערימה מן הצטטיחים אלא שטוחים אותם, ומקום שטוחים צו הפירות

במה דברים אמורים. שזהו גרנן למעשרות: במולדך לשוק. למכור, דלאו דזעמו הדצר תלוי, שמה ימלא לקוחות והיו הפירות טזולים שהמקח קוצע למעשר: אבל במולדך לביתו אוכל עראי עד שמוגיע לביתו. דזעמו תלוי

קריו מוקפה: ירק הנאגד. שדרכו למכרו אגודות: ואם אינו ממצא את הכלי. כגון שרזה למלאות שנים או שלשה כלים, אוכל מכל אחד עראי עד שימלא את האמרון: כצבחה. המלקט ירק לתוך הכלכלה דהיינו סל: משיחפה. את הירק צהוין או צעלין שדרכן לכסות צו:

ואם אינו מפקס, משיעמיד ערמה. אבטיח, משישלק. ואם אינו משלק, עד שיעשה מקצה. ירק הנאגד, משיאגד. אם אינו אוגד, עד שיימלא את הפלי. ואם אינו ממלא את הפלי, עד שילקוט פל צרפו. פלפלה, עד שיחפה. ואם אינו מחפה, עד שיימלא את הפלי. ואם אינו ממלא את הפלי, עד שילקוט פל צרפו.

במה דברים אמורים, במולדך לשוק. אבל במולדך לביתו, אוכל מהם עראי עד שהיא מגיע לביתו: ליום שני ו הפךד והצמוקין והחרובין, משיעמיד ערמה. הפצלים, משיפקל.

ביאור המשנה

באכילת עראי, כמובא לעיל בפתיחה למסכת. [כן הוא לשיטה אחת בגמרא בבבא מציעא (פ.א): אך לפי השיטה שניה שם, פירות שנעשה בהם גמור מלאכה נאסרים אף ללא ראיית פני הבית, ורק זיתים וענבים שאין בהם גמור מלאכה צריכים ראיית פני הבית]. אך הוסיפו חכמים כמה דברים שקובעים את הפירות לחיוב מעשר, ואוסרים אותם אף באכילת עראי. אחד מדברים אלו הוא מקח, שאם מכר הבעלים את הפירות הרי הם מתחייבים לגמרי אפילו לפני שנכנסו לבית. ועל פי זה מחלקת המשנה בדין המובא לעיל:

במה דברים אמורים שלאחר גמור מלאכת הפירות מתחייבים הפירות במעשר ונאסרים משום טבל אף באכילת עראי, קמי שמוציין את פירותיו לשוק כדי למוכרם, שבאופן זה הפירות נעשים טבל אף ללא ראיית פני הבית, שהרי מדרבנן המקח קובע למעשר. ואף שבפועל עדיין לא נמכרו, מכל מקום אם ימצא קונים ימכרם להם, ועל כן כבר מעתה הם נטבלים. אצל במולדך את הפירות לביתו שלא על מנת למוכרם, הרי הוא אוכל מהם אכילת עראי עד שהיא מגיע לביתו, מאחר שעדיין לא ראו את פני הבית.

משנה ו

במשניות הבאות יבואר מהו גמור המלאכה של פירות נוספים:

הפךד - גרגרי רימון שהפרידום זה מזה כדי שתיכנס בהם החמה מכל צידיהם ויטייבו, והצמוקין - ענבים שמניחים אותם כדי שיתייבשו, והחרובין, גמור מלאכתם של כל אלו הוא משיעמיד ערמה - משיעשו מהם ערמה. הפצלים, גמור מלאכתם הוא משיפקל - משיקלפו מהם את הקליפות שאינן ראיות לאכילה.

בהם כשהם קטנים. ואם אינו מפקס - ואם אין דרך הבעלים להסיר שער זה אלא הוא משאירו עליהם, גמור מלאכתם הוא משיעמיד ערמה - משעה שיעשה מהם כרי. וגמור מלאכת האבטיח הוא משישלק - משינטל השיער הצומח בהם [והוא כפיקוס בקישואים ודלועים]. ואם אינו משלק - ואם אין דרך הבעלים לנוטלו, אין נגמרת מלאכתו עד שיעשה מקצה - שישטח את האבטיחים בשדה [שכן הדרך היא לטוחם ולא לעשות מהם ערימה, כדי שלא ירסקו זה את זה]. ירק הנאגד - ירק שדרכו לימכר באגודות, גמור מלאכתו הוא משיאגד - כשיעשו אגודות. ואם הבעלים אינו אוגד את הירק, אין נגמרת מלאכתו עד שיימלא בו את הפלי שבו הוא מניחו בזמן לקיטתו. ואם אינו ממצא את הפלי - ואם אין בדעתו למלאות מהירק כלי אחד בלבד אלא כמה כלים, אין נגמרת מלאכתו עד שייקוט פל צרפו - שימלא את כל הכלים. פלפלה - ירק שאינו נאגד לאגודות אלא מחזיקים אותו בתוך כלכלה [סל], אין נגמרת מלאכתו עד שיחפה - שיכסה את הכלכלה בעלי אילנות או בהוצים לאחר שימלא אותה, כדרך המלקטים לתוך כלכלה. ואם אינו מחפה - ואם אין דרכו לכסותה, אין נגמרת מלאכתו עד שיימלא את הפלי - שיגמור למלא בייק את כל הכלכלה. ואם אינו ממצא את הפלי - ואם אין בדעתו למלא כלי אחד בלבד אלא כמה כלים, אין נגמרת מלאכתו עד שייקוט פל צרפו - שימלא את כל הכלים.

אף לאחר גמור מלאכת הפירות עדיין אין הפירות מתחייבים במעשרות עד שיראו את פני [פחת] הבית, ועדיין הם מותרים

בראשית ליום שני

רע"ב

מעשרות (פ"א מ"ר - מ"ז)

רע"ב

שלפני צית הצד שהשמן יורד לתוכה: עקף. כלי עשי מחזלים שזוצרים הזמים לתוכו כשמכזידים הקורה עליהם: מוצף. הרכז העליונה שטוחנים זה הזמים: מבין הפצים. שמן היואל מצין הנסרים: חמיטה.

מעליהן הקליפות הרעות: משימרח. אחר שמנקין התצואה מן המון שלה לוצרים אותה במקום אחד צגורן, ומיפיש פני הכרי ומחליקין אותו, והוא הנקרא מירות: משיכבור. לפי שהגלים לעקור הקטנית עם העפר, לריך לכצרה

צצרה: הקוטעים. שזלים קטועים שלא נדשו: ומן הצדדים. לדי הכרי שלא נמרח: וממה שבתוך התבן. שלא מרה מן המון: (ז) משיקפה. משיסיר המרלנים והזגים שמעלה היין צמוך צור של יין צשעת רמיחמו: מן הגת העליונה. שעדיין לא ירד לצור: ומן הצנינור. העשוי צפי הגמ, והיין מקלח מן הצנור לצור. והיין צצנת או שצנור עדיין לא נגמרה מלאכמו: לעוקה. גומא

וְאִם אֵינוּ מִפְקֵל, מְשִׁיעֵמִיד עֲרֵמָה. הַתְּבוּאָה, מְשִׁימֶרַח. וְאִם אֵינוּ מִמֶּרַח, עַד שְׁיַעֲמִיד עֲרֵמָה. הַקְּטָנִיּוֹת, מְשִׁיכְבוֹר. וְאִם אֵינוּ כוֹבֵר, עַד שְׁיִמְרַח. אֶף עַל פִּי שְׁמֶרַח, נוֹטֵל מִן הַקְּטָעִים וּמִן הַצְּדָדִים וּמִמָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּבָן, וְאוֹכֵל: * ז הַיֵּין, מְשִׁיקְפָה. אֶף עַל פִּי שְׁקֵפָה, קוֹלֵט מִן הַגַּת הָעֲלִיוֹנָה וּמִן הַצְּנֹר, וְשׁוֹתָהּ. הַשְּׁמֶן, מְשִׁירַד לְעוֹקָה. אֶף עַל פִּי שְׁיָרַד, נוֹטֵל מִן הָעֵקֶל וּמִבֵּין הַמָּמְל וּמִבֵּין הַפְּצִים, וְנוֹתֵן לַחֲמִיטָה וְלַתְּמַחוּי, אֲבָל לֹא יִתֵּן לַקְּדָרָה וְלִלְפָס כְּשֶׁהֵן רוֹתְחִין.

היא עוגה דקה, וכשמוליאין אותה מן התנור רגילים להחליק פניה בשמן, וקמ"ל ללא חשיב כמנושל. שהאש קוצעת למעשר ואסור לאכול ערבי מכל תצואה ופירות ויקוט שנתשלו צאור, אזל האי לא חשיב צישול: וכן לתמחוי. לכלי שני הוא ואינו מצטל: אב"ל לא יתן. שמן לקדרה ולאיפס כשהן מרמיחים אע"פ שהעצין מן האור, ויאלל אכילת ערבי, דכל זמן שהיד סולדת צהן חשיב כמנושל וקצע למעשר:

לשנתים
בראשית יום ג'
שנה א'

ביאור המשנה

דרך עשיית השמן היא, שבתחילה מניחים את הזיתים בבית הבד, ומכבידים עליהם באבן הקרויה 'ממול', ועל ידי כך זב השמן לתוך הבור, ונח שם עד שיפרדו ממנו השמרים וירדו לתחתית הבור, והשמן שמלמעלה ישאר צלול. ואחר כך נותנים את הזיתים הכתושים בסל צצרים הקרוי 'עקל', או בין סררים של עץ הקרויים 'פצים', ומניחים עליהם את קורת בית הבד, ועל ידי כובדה זב מהם השמן שעדיין נותר בהם:

גמר מלאכת השמן הוא מְשִׁירַד הוא מְשִׁירַד לאחר דריכתו בבית הבד לְעוֹקָה - לגומא שמלפני בית הבד שהשמן יורד לתוכה. וְאֶף עַל פִּי שְׁכַבְר יָרַד השמן לבור, נוֹטֵל הוא שמן מִן הָעֵקֶל - מהכלי העשוי מחבלים שבו צוצרים את הזיתים בשעה שמניחים עליהם את קורת בית הבד כדי לסוחטם, וּמִבֵּין הַמָּמְל - מאבן הריחים העליונה שבה טוחנים את הזיתים לפני שמניחים עליה את הקורה, וּמִבֵּין הַפְּצִים - ומבין הנסרים שהזיתים נעצרים ביניהם. וְנוֹתֵן שמן זה שלא נגמרה מלאכתו לְחִמִּיטָה - על עוגה דקה שמורחים עליה שמן לאחר אפייתה, וְכֵן נותן הוא משמן זה לַתְּמַחוּי - לתוך קערה שניתן לתוכה תבשיל שנתבשל בקדירה אחרת. אֲבָל לֹא יִתֵּן שמן זה לַתְּבָן קְדָרָה שבתוכה תבשיל שנתבשל בה, ואפילו לאחר שהוסרה מעל האש, וְכֵן לא יתנו לשמן זה לְעֵפָס - לתוך מחבת גדולה כשבתוכה מאכל שנאפה בה, כְּשֶׁהֵן [המאכלים] רוֹתְחִין. שכן אף שאין הפירות נאסרים באכילת ערבי עד שתיגמר מלאכתם ויראו את פני הבית, מכל מקום תיקנו חכמים שהבישול קובע אותם לחיוב מעשר ואוסר אותם לגמרי ללא הפרשת מעשרות, אפילו קודם גמר מלאכתם, וקודם שיראו את פני הבית. לפיכך

וְאִם אֵינוּ מִפְקֵל - ואם אין דרך הבעלים לקלפם, גמר מלאכתם הוא מְשִׁיעֵמִיד מהם עֲרֵמָה. גמר מלאכת הַתְּבוּאָה הוא מְשִׁימֶרַח אותה. שלאחר שמנקים את התבואה מהמוץ, צוצרים אותה לכרי במקום אחד בגורן, ומיפיש את פני הכרי על ידי שמחליקים אותו, והחלקה זו קרויה 'מירות'. וְאִם אֵינוּ מִמֶּרַח - ואם אין דרך הבעלים למרחה, עַד שְׁיַעֲמִיד עֲרֵמָה - גמר מלאכתה הוא בכך שעושים ממנה כרי. גמר מלאכת הַקְּטָנִיּוֹת הוא מְשִׁיכְבוֹר - משיסנן אותם מהעפר על ידי כברה. וְאִם אֵינוּ כוֹבֵר - ואם אין דרכו לסנן, אין נגמרת מלאכתו עַד שְׁיִמְרַח אותן.

המשנה מבארת שיטתם של חלקים מהתבואה שאינם נאסרים אף לאחר המירוח:

אֶף עַל פִּי שְׁמֶרַח וכבר נגמרה מלאכת התבואה, מכל מקום נוֹטֵל הוא מִן הַקְּטָעִים - מהשבולים הקטועות שלא נידושו, וּמִן הַצְּדָדִים - מהשיבולים שבצדי הכרי שלא נתמרחו, וּמִמָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּבָן - מהשיבולים שעדיין לא הופרדו מהמוץ על ידי הזרייה, וְאוֹכֵל מהן אכילת ערבי, לפי שעדיין לא נגמרה מלאכת שבלים אלו.

משנה ז

גמר מלאכת הַיֵּין הוא מְשִׁיקְפָה - משיסיר ממנו את החרצנים והזגים הצפים בו לאחר רתיחתו. וְאֶף עַל פִּי שְׁקֵפָה - שכבר הסיר את החרצנים והזגים מהיין שבבור, מכל מקום קוֹטֵל [נוטל] הוא יין מִן הַגַּת הָעֲלִיוֹנָה [שבה דורכים את הענבים] שעדיין לא ירד לתוך הבור התחתון, וּמִן הַצְּנֹר המחובר לפי הגת העליונה שממנו יורד היין לבור, וְשׁוֹתָהּ אותו בשתיית ערבי, לפי שעדיין לא נגמרה מלאכת יין זה.

בראשית ליום שני

רע"ב

מעשרות (פ"א מ"ז - מ"ח)

רע"ב

כִּבֹּשׁ הוּא נֹתֵן. לְכָל אֲלֻפְסִין רוֹמְחִין וְלְכָל קִדְרוֹת רוֹמְחוֹת הוּא נֹתֵן, לְאַחַר שֶׁהֶצִּירָן מִן הָאוֹר, וְאִינוּ קוֹזְעִים לְמַעֲשֵׂר: חוּץ מִדְּבַר שֵׁשׁ בּו חוֹמֵץ וְצִיר. שְׁחָרִיפְמוּ שֶׁל חוֹמֵץ וְצִיר מְסִיעֵם לְנֶשֶׁל. וְאִין הִלְכָה כְּרַצֵּי יְהוּדָה: (ח) הֶעֱגוּרָא.

בַּעֲנָבִים. מִשְׁפָּסָף הַעֲנָבִים עַל עֵגוֹל שֶׁל דְּבִילָה: לֹא הוֹכֵשֶׁר. הֶעֱגוֹל לִקְצֹל טוֹמָאָה, לְדַל חֲסִיצַי מִשְׁקָה זֶה שְׂיוֹמָא מִן הַעֲנָבִים. וּבְמִשְׁקָה הַעוֹמֵד לְחַמְצָה פְּלִיגֵי [צֶה] מִנָּה קָמָא וְר' יְהוּדָה אִי חֲסִיצַי מִשְׁקָה אִי לֹא: מוֹשִׁידוּשׁ. מִיַּצְסִים הַתַּאֲנִים וְחַס"כ דְּשִׁים אֹתוֹן

שֶׁל דְּבִילָה, רְגִילִים לְהַחֲלִיק פְּנִיו צְמַשְׁקִין, וְהוּא גַמֵּר מִלְּאֲכֹמוּ לְמַעֲשֵׂר: **בְּתַאֲנִים וּבַעֲנָבִים שֵׁשׁ טַבֵּל.** צְמַשְׁקִין הַיּוֹלָאִים מִתַּאֲנִים וְעֲנָבִים שֶׁל טַבֵּל, מִחֲלִיקִים צֶהס הֶעֱגוֹל שֶׁל דְּבִילָה, וְלֹא חֲסִיצַי, כִּיּוֹן לְאוּלַי לְאֲזוּד: וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר. דְּמַשְׁקִין חֲשׂוֹנִין הֵס וְאֶסְרוּסִים מִשּׁוֹם טַבֵּל. וְאִין הִלְכָה כְּרַצֵּי יְהוּדָה צְכוּלָה מִמֵּנִי: הַמְחַלֵּיק

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לְפָל הוּא נֹתֵן, חוּץ מִדְּבַר שֵׁשׁ בּו חוֹמֵץ וְצִיר: ח הֶעֱגוּל, מוֹשִׁידוּשׁ. מְחַלֵּיקִים בְּתַאֲנִים וּבַעֲנָבִים שֶׁל טַבֵּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר. הַמְחַלֵּיק בַּעֲנָבִים, לֹא הֶכְשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֶכְשֵׁר. הַגְּרוּגְרוֹת, מוֹשִׁידוּשׁ. וּמְגוּרָה, מוֹשִׁיעֵגֵל. הִיָּה דֵשׁ בְּחִבִּית וּמְעֵגֵל בְּמְגוּרָה, נְשַׁבְּרָה הַחִבִּית וְנִפְתַּחָה הַמְגוּרָה, לֹא יֵאָכֵל מֵהֶם עֲרָאִי. רַבִּי יוֹסִי מֵתִיר:

צְמַקְלוֹת לְמוֹךְ הַחֲצִית, אוֹ מַעְגְלִין אֹתוֹן צִידִים לְמוֹךְ הַאוֹרֵר. וְדִישָׁת הַחֲצִית וְעֵגוֹל הַמְגוּרָה הוּא גַמֵּר מִלְּאֲכֹתָן: לֹא יֵאָכֵר מִהוֹן עֲרָאִי. דְּקָא סַבֵּר לֹא עֲלִיוֹן כְּרִיךְ לְחַמְצוֹן וְלֹא חַמְצוֹן כְּרִיךְ לְעֲלִיוֹן וְכַבֵּר נְגַמְרָה מִלְּאֲכֹתָן. וְרַצֵּי יוֹסִי סַבֵּר עַדִּין כְּרִיכִים זֶה לְזֶה וְלֹא נְגַמְרָה מִלְּאֲכֹתָן. וְאִין הִלְכָה כְּרַצֵּי יוֹסִי:

ביאור המשנה

הולך לאיבוד לא גזרו עליו חכמים משום טבל. ורבי יהודה חולק ואוסר להחליק עיגול של דבילה בתאנים וענבים של טבל, שכן לשיטתו הלחלוחית היוצאת מהם נחשבת למשקה, ויש בה איסור טבל.

אין אוכל מקבל טומאה עד שיוכשר לכך על ידי שינתו עליו אחד משבעה משקים שנמנו במסכת מוכשירין (פ"ז מ"ד), ובתוכם יין. המשנה מביאה מחלוקת בדין לחלוחית ענבים לענין הכשר:

המחליק את העיגול בענבים, לא הֶכְשֵׁר העיגול לקבלת טומאה על ידי הלחלוחית היוצאת מהם, לפי שמשקה העומד לצחצח [להחלקה] אינו נחשב למשקה. רבי יהודה אוֹמֵר, המחליק בענבים הֶכְשֵׁר העיגול, לפי שמשקה העומד לצחצח נחשב למשקה, ועל כן יש ללחלוחית היוצאת מהם דין יין, והיא נחשבת למשקה.

המשנה חוזרת לדין גמר מלאכה המחייב במעשרות:

הַגְּרוּגְרוֹת - תַּאֲנִים יִבְשׁוֹת, הַמְדוּבְקוֹת זֹו לְזֹו בְּתוֹךְ חִבִּית, גַּמֵּר מִלְּאֲכֹתָן הוּא מוֹשִׁידוּשׁ אוֹתָן בְּמַקְלוֹת בְּתוֹךְ חִבִּית. וּמְגוּרָה - וְאִם אִינוּ מְכַנְסִין לְחִבִּית אֲלֵא לְתוֹךְ אוֹצֵר, גַּמֵּר מִלְּאֲכֹתָן הוּא מוֹשִׁיעֵגֵל - מִשְׁעִישָׁה מֵהֶם צוֹרֵת עֵיגוֹל בִּידֵים.

הִיָּה דֵשׁ את הגרוגרות בְּחִבִּית וּמְעֵגֵל [או שהיה מעגל] אותן בְּמְגוּרָה, ולאחר שדש או עיגל חלק מהן נְשַׁבְּרָה הַחִבִּית וְנִפְתַּחָה [או שנפתחה] הַמְגוּרָה, ומשום כן הפסיק לדוש ולעגל את הנותרות, לֹא יֵאָכֵל מֵהֶם - מהגרוגרות שכבר דרס או דש אפילו אכילת עֲרָאִי, לפי שהחלק התחתון שכבר נידוש והחלק העליון שעדיין לא נידוש אינם צריכים זה לזה, וכל אחד מהם עומד בפני עצמו, וכבר נגמרה מלאכתו של החלק התחתון. רַבִּי יוֹסִי מֵתִיר לאכול אכילת עראי מהגרוגרות

אם ניתן השמן לתוך הקדירה או המחבת שהיו על גבי האש, ועדיין הן רותחות, הרי הוא מתבשל על ידם, ונאסר אף באכילת עראי ללא הפרשת מעשרות, שכן הלכה בידינו שכלי ראשון מבשל אף לאחר שהוסר מעל גבי האש. אבל אם ניתן על החמיטה או לתוך תבשיל שבקערה, אינו מתבשל, שכן עתה אינם נמצאים בכלי הראשון שבו נתבשלו אלא בכלי שני, וכלי שני אינו מבשל אפילו בעוד התבשיל שבתוכו רותח. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא דַבֵּר הוּא נֹתֵן את השמן שלא נגמרה מלאכתו ואוכל ממנו אכילת עראי, ואף לכלי ראשון, לפי ששמן אינו מתבשל אף בכלי ראשון לאחר שהוסר מהאש, חוּץ מִדְּבַר שֵׁשׁ בּו חוֹמֵץ וְצִיר שְׁחָרִיפְתוֹם מְסִיעֵת לְחוּם הַמַּאֲכֵל לְבִשֵׁל אֶת הַשֶּׁמֶן בְּכָלִי זֶה.

משנה ח

הֶעֱגוּרָא - שֶׁל דְּבִילָה, וְהֵם תַּאֲנִים הַדְּרוּסוֹת בְּצוֹרֵת עֵיגוֹל וְנִדְבְּקוֹת זֹו לְזֹו הֵיטֵב, גַּמֵּר מִלְּאֲכֹתוֹ הוּא מוֹשִׁיעֵגֵל - לאחר שיחליק את פני העיגול במשקים, ועל ידי כך הוא נאסר אף באכילת עראי.

אגב דין זה מביאה המשנה דינים נוספים בענין החלקת עיגול:

מְחַלֵּיקִים פְּנִי עֵיגוֹל דְּבִילָה שֶׁל הַתַּאֲנִים, וּבַעֲנָבִים שֵׁשׁ טַבֵּל, עַל יְדֵי שֶׁמִּשְׁפָּסִים אוֹתָם עַל הַעֵיגוֹל, וְהַלְּחוּחִית הַיּוֹצֵאת מֵהֶם מִחֲלִיקָה אֶת פְּנִיו. וְאִין הַעֵיגוֹל נִאֲסַר מִחֲמַת לְחִלוּחִית זֹו, לְפִי שְׂאִינָה עוֹמֵדֵת לְשִׁתְּיָה אֲלֵא הִיא הוֹלֵכֶת לְאִיבוֹד, וְעַל כֵּן אִינָה נִחְשָׁבֶת לְמִשְׁקָה. שְׁכֵן מִן הַתּוֹרָה אִין הַמִּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִהֶפִּירוֹת נִחְשָׁב כְּעִיקֵר הַפְּרִי [ואף בענבים אינו נחשב כעיקר הפרי אלא אם כן נסחט לשם שתיה, אולם כאשר הוא נסחט לאיבוד בטל ממנו שם משקה], וְכֵל אִיסוּרוֹ אִינוּ אֲלֵא מִדְּרַבְּנָן, עַל כֵּן בּוּפוֹן שְׁהוּא